

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

16-17 червня 2020 року

I частина

TIME OF ART EDUCATION

**COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, професор (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У збірнику подано статті VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття».. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (16-17 червня, 2020) / заг.

ред. В.В. Фомін, Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-І. 186 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020

УДК 78.071.1

Альона Ботнарчук

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
факультет мистецтв
група 51М

МЕТОДИКО - ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ П.В. ГОЛУБЄВА ЯК ЗАСНОВНИКА ХАРКІВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. А. Кузьмічова

Анотація. Стаття присвячена розгляду методико-педагогічних поглядів Павла Голубєва – одного з фундаторів Харківської вокальної школи. В статті проаналізовані витоки харківської вокальної школи, систематизовані методи та принципи роботи П. Голубєва із співаками.

Ключові слова. вокальна школа, методи виховання голосу, педагогічні принципи виховання.

Annotation. The article is devoted to the consideration of methodological and pedagogical views of Pavel Golubev - one of the founders of the Kharkiv vocal school. The article analyzes the origins of the Kharkiv vocal school, systematizes the methods and principles of P. Golubev's work with singers.

Keywords. vocal school, methods of voice education, pedagogical principles of education.

Постановка проблеми та її актуальність. Вивчення джерел української музично-педагогічної спадщини без сумніву є актуальним і корисним для вирішення сучасних проблем вокально-виконавської творчості, для формування професійної компетентності майбутніх викладачів співу. Професійне вокальне мистецтво України має великі традиції. Потреба у підготовці співаків для виконання нової музики започаткувала професійний підхід до їх виховання. На формування Харківської школи академічного співу величезний вплив справила італійська школа співу, а також відкриття перших консерваторій, діяльність іноземних вокальних педагогів К. Еверарді, Е. Гандольфі, К. Петц, А. Альбані, Ф. Бугамеллі.

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Одним з учнів великого маестро Ф. Бугамеллі був Павло Васильович Голубев. Саме йому у 1918 році маестро передав творчу та педагогічну естафету як найбільш блискучому співаку та майбутньому педагогу.

Педагогічно цінний внесок у становлення Харківської вокальної школи зробив Павло Васильович Голубев. З початку ХХ сторіччя, протягом 60 років проходила його педагогічна діяльність в місті Харкові; сорок з яких — у Харківському інституті мистецтв. П. В. Голубев виховав не одне покоління оперних і концертних співаків, педагогів-вокалістів, в числі яких яскраві самобутні митці, народні артисти СРСР М. Манойло, Н. Суржина, в тому числі учнем професора П. В. Голубева був і визначний співак, народний артист СРСР, лауреат Державної премії СРСР Б. Р. Гмиря. Тому, вивчення музично-педагогічної спадщини П.В. Голубева як одного з фундаторів харківської вокальної школи є актуальним для вирішення сучасних проблем вокально-виконавської підготовки та формування професійної компетентності майбутніх співаків.

Аналіз основних досліджень і публікацій Вивчення та аналіз різних джерел свідчить, що окреме питання вокальної підготовки викладачів у класі педагогів харківської вокальної школи розглядалися в працях науковців, мистецтвознавців та педагогів. Так, науковець О. Левченко вивчає творчу та педагогічну спадщину П. Голубева, проблеми становлення та функціонування харківської вокальної школи піднімали праці дослідників Н. Говорухіної, Н. Гребенюк, Л. Кучер та ін.

Мета статті полягає у висвітленні методико - педагогічних поглядів Павла Голубева на виховання співака.

Виклад основного матеріалу. На формування Харківської школи академічного співу величезний вплив справила італійська школа співу, а також відкриття перших консерваторій, діяльність іноземних вокальних педагогів К. Еверарді, Е. Гандольфі, К. Петц, А. Альбані, Ф. Бугамеллі.

Діяльність Федеріко Бугамеллі в музичній освіті Харкова (1901-1918) була надзвичайно плідною і дала блискучі результати. Бугамеллі (1876-1949) був

видатним співаком свого часу, диригентом, композитором, один з перших вокальних педагогів Харкова (1901-1918), випускник Болонської консерваторії, навчався співу у класі У. Мазетті.

Головною турботою в вокальній роботі Ф. Бугамеллі було вирівнювання регістрів, з цього він починав практичні заняття з учнями. За допомогою вокалізів, вправ та гам професор намагався досягти тієї рівності звучання, яка б забезпечувала темброву красу. Особливу увагу він звертав на збереження тембру протягом всіх регістрів, починаючи свою роботу перш за все із серединою, закріплюючи та розроблюючи її. Особливу увагу надавав професор округлості звуку. Серед учнів маестро А. Ліпницький, П. Голубєв, М. Рейзен, О. Чижко, О. Межерауп. Фундаментальні засади світової вокальної школи, які й досі характеризують співака харківської вокальної школи, - одна із безсумнівних заслуг Ф. Бугамеллі.

У 1918 році свою естафету маестро передав Павлу Голубєву – одному з найкращих своїх учнів. Глибока внутрішня культура, високий інтелект, що поєднується з невичерпною дотепністю і гумором, дозволили професору досягти досконалості у вихованні співаків, чий імена широко відомі в Україні та за її межами. П.В. Голубєв виховав десятки співаків, якими пишається вітчизняне мистецтво: це народні артисти СРСР Б. Гмиря, М. Манойло, Н. Суржина; народні артисти Росії В. Валайтис, М. Коваленко, Е. Межерауп; заслужені артисти України Є. Іванов, І. Шведов, В. Дорошенко, І. Яценко.

Методико-педагогічні засади викладання вокалу Павла Васильовича базуються на декількох принципах. Він прагнув узяти найкраще з досягнень вітчизняної вокальної школи («концентричний метод» розвитку голосу М.І. Глінки), італійські вокально-технічні традиції, які стали основою його.

По - перше, педагог вважав, що «у процесі співу бере участь не тільки голосовий апарат; не буде перебільшенням вираз – « співає весь організм» у повній гармонії всіх його фізичних, емоційних і творчих можливостей» [2]. Педагог підкреслював, що вірно сформований співацький голос характеризується певними властивостями: округленим, опертим, близьким і

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

рівним у всіх регістрах звуком, мішаним грудо-головним резонуванням його на основі нижньореберно-діафрагмального (костабдомінального) дихання. Такий звук не тільки задовольняє запити сучасного слухача, вважав П. Голубєв, але й забезпечує витривалу й довгорічну роботу голосового апарату. Саме цим пояснюється загальновідомий факт, що співаки - професіонали з добре поставленими голосами співають, зберігаючи свіжість голосу до глибокої старості.

П. Голубєв завжди підкреслював позитивну рису вокальної школи - школи округленого, близького й опертого звуку як результату погодженої комплексної роботи всіх компонентів голосового апарату, що дозволяє досягти найкращих результатів з найменшою затратою енергії і гарантує здоровий стан співака.

По – друге, питання співацького дихання. Основу співацького дихання становить величина вдиху. Опертий звук є головною ознакою, що відрізняє кваліфікований академічний спів від наспівування. Питанню опори звуку П. Голубєв надавав важливого значення. Опора дихання – це м'язове відчуття погодженої роботи дихального апарату. Опора звуку – це взаємодія між ступенем скорочення голосових зв'язок і відповідним підзв'язковим повітряним тиском. Професор схвально і з великою повагою ставився до методичних принципів М.І. Глинки про необхідність витримування звуку на одній силі.

По – третє, робота на згладжуванням регістрів. Голос сучасного кваліфікованого співака повинен бути рівним у всіх регістрах, це слід розуміти як максимальний ступінь наближення до досконалості. Професор працював над згладжуванням регістрів методом округлення крайніх звуків, які передують наступному за висотою регістру.

П. Голубєв вважав, що найголовніший елемент вокальної техніки, на якому повинні базуватись усі інші її види, є кантілена, і в цьому простежується італійська традиція виховання, яку він перейняв у свого маестро співу Федеріко Бугамеллі. Без кантілени професійного співака він не визнавав. Корисним матеріалом для вироблення кантілени він вважав спів українських народних пісень. Кантілена вимагає витримування кожного звуку в одній силі, без

затухання його в кінці. Це можливо лише тоді, коли співак матиме відчуття прогресуючої опори. Отже, основою кантилени є прогресуюча опора. Його вихованці з різними рівнями майстерності і природними даними, мають спільну характерну рису – добре володіння кантиленою.

Найбільш повно методика роботи професора П. Голубєва надана в його збірці «Поради молодим педагогам-вокалістам», яка й сьогодні не втратила своєї актуальності. Педагогічна підготовка викладачів вокалу за змістом включає три основні компоненти: формування педагогічних знань, умінь та навичок у процесі лекцій і практичних занять з основ педагогіки й психології вищої школи; озброєння студентів спеціально-методичними знаннями, уміннями та навичками шляхом вивчення історії вокального мистецтва, основ вокальної методики, анатомії, фізіології та гігієни голосового апарату, проведення індивідуальних занять з вокалу; педагогічну практику у вузі.

Як зазначав П. Голубєв [1], викладач у ході занять повинен враховувати індивідуальні особливості психіки студентів: характер емоцій, вольові здібності і розум, розвиток волі, ступінь наполегливості, ретельність, спосіб мислення студента – образний чи аналітичний.

Важливим моментом у процесі виховання вокалістів-початківців було навчити їх розкривати зміст музичного і словесного тексту, що є невід'ємною частиною виконавської майстерності та є запорукою гарного виступу. Велика робота була зроблена професором, метою якої було розвинення музичних та вокальних здібностей учня. П. Голубєв умів знайти найбільш раціональну систему виховання кожного співака, приділяючи особливу увагу темброві голосу, розвитку виконавського обдаровання студента.

Учень П. Голубєва - Борис Гмиря [2] стверджував, що для якісної педагогічної підготовки студентів вокалістів важливим чинником є рівень психолого-педагогічних та спеціально-методичних знань, умінь та навичок студентів, розвиток їх творчих та пізнавальних здібностей, ступінь загальної естетичної та національної культури педагогів-вокалістів, прагнення їх до самоосвіти та самопізнання.

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Незалежно від рівня технічної, загально-професійної підготовки студента, П. Голубєв завжди ставив на перший план рішення художніх проблем. Цього принципу він дотримувався при розучуванні у класі будь-якого твору. Робота над технікою ніколи не була самоціллю, педагог вчив розуміти її роль у досягненні передусім художнього результату. Технічні труднощі, що виникали у процесі роботи учня над твором, постійно знаходились в полі зору педагога. Щоб сприяти їх подоланню професор сам виконував складні епізоди, пропонуючи варіанти, які б були зручні для учня.

П. Голубєв вважав, що у комплексі студента-вокаліста повинні бути не тільки співацький голос, музичний слух, почуття ритму, виконавська обдарованість і загальна культура. Потрібні також відповідний інтелект, здібності щодо сприйняття вказівок педагога і, головне, організована психіка, тобто те, що в буденному житті ми називаємо характером студента.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Школа П.В. Голубєва – це вокальна школа, яка набула авторитету і популярності не лише в Харкові та Україні, але й за її межами. Учні цієї школи усвідомлюють свою високу відповідальність за продовження і розвиток педагогічних поглядів свого вчителя, пропаганду його творчості. Найяскравіше ця школа проявилася в творчості його геніального учня Бориса Гмирі, який вклав неоцінний внесок у розвиток українського вокального виконавства, у затвердження та розвиток художньо-естетичної концепції національного виконавського мистецтва.

Розвиток традицій вокально-виконавської школи П.В. Голубєва нині зберігають актуальне значення для виховання висококваліфікованих співаків сучасної України.

Список використаних джерел

1. Голубєв П. В. Поради молодим педагогам-вокалістам. К.: Муз. Україна, 1983. 62 с. (Музикантові-педагогу).
2. Гмиря Борис Романович // Митці України: Енциклопедичний довідник. К., 1992. С. 164. 165.
3. Кузьмічова В.А. Деякі аспекти професійної вокальної підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів / Проблеми сучасної педагогічної освіти Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей:-Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 43. Ч.3. с. 107-112.
4. Кузьмічова В.А. До витоків становлення ідей вищої музичної освіти на Україні (XVII-XIX ст.) Проблеми сучасної педагогічної освіти Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей:-Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 42. Ч.4. 184-189
5. Слепцова О.В. Г.С. Сковороди і народнопісенні традиції української вокальної школи // Педагогіка та психологія: Зб.наук.пр.-Вип.6. Харків: ХДПУ, 1997. С.176-180
6. Українознавство: Посібник/Уклад.: В.Я. Мацюк, В.Г.Пугач. К.:Зодіак ЕКО, 1994. 399с.
7. Харківський інститут мистецтв імені Котляревського 1917 1992. Харків: ХДІМ, 1992. 445с.

Світлана Калініна
САМОРОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 62

Анастасія Сафронова
MODERN COLOR RELATIONS IN WEB DESIGN 69

II СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

Богдан Нехайчук
МЕТОДИ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ ІТАЛІЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ
XIX СТОЛІТТЯ 74

Микита Тининика
ІСТОРИЧНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ
ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ Г.Н. НАРБУТА 79

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Марина Ткаченко
Анна Кіріченко
ВИКОНАВСЬКА ТВОРЧІСТЬ РАЇСИ КИРИЧЕНКО В КОНТЕКСТІ
КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ
XX СТОЛІТТЯ 84

Альона Ботнарчук
МЕТОДИКО - ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ П.В. ГОЛУБЄВА ЯК
ЗАСНОВНИКА ХАРКІВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ 89

Наталія Шахін
МЕТОДИ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ В КЛАСІ ПРОФЕСОРА ЛЬВІВСЬКОЇ
КОНСЕРВАТОРІЇ ВАЛЕРІЯ ВИСОЦЬКОГО 96

IV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лариса Беземчук
Амалія Мартем'янова
Наталія Наконечна
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 101